

فرهنگ علمی فنی شمس

فارسی - عربی

(کامپیوتر، ریاضی، فیزیک، زیست شناسی، علوم جانوری، شیمی،
زمین شناسی، مقالورزی، ریخته گری، علوم اجتماعی، علوم تربیتی،
رمانه، تلویزیون، سینما، علوم مهندسی، صنعت، ساختمان، برق، معماری،
فضا و ۰۰۰)

دکتر حسین شمس آبادی

غلامرضا حقیقی

تهران

۱۳۸۴

انتشارات نارالله

شمس آبادی، حسین، ۱۳۴۹ -

فرهنگ علمی فنی شمس فارسی - عربی / حسین شمس آبادی.

- تهران: ثارالله، ۱۳۸۳.

[۳۹۰] ص.

ISBN 964 - 5746 - 39 - 6

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. علوم -- واژه‌نامه‌ها -- عربی. ۲. زبان عربی -- واژه‌نامه‌ها --

فارسی. الف. عنوان.

۵۰۳

۴ ف ۸ ش / ۱۲۳ Q

۸۳ - ۲۴۴۳۴ م

کتابخانه ملی ایران

فرهنگ علمی فنی شمس (فارسی - عربی)

دکتر حسین شمس آبادی

انتشارات ثارالله

چاپ اول: ۱۳۸۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

تکثیر و صحافی: انتشارات ثارالله

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و جز اینها برای ناشر محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

سخن ناشر

تبلیغ و انتشار علوم مختلف از جمله رسالت‌های پیام آوران و ناشران متعهد است. مؤسسه انتشاراتی ثارالله امیدوار است تا در پرتو توجهات حق تعالی و امدادهای الهی و همکاری و همدلی اهل قلم و استادان و محققان دلسوز و مؤمن بتواند به سوی اهداف مشترک خود و مؤلفان محترم گام بردارد. در این راستا از همه استادان و محققان ارجمند رشته‌های گوناگون علمی دعوت به همکاری می‌کند، تا با شناسایی نیاز جامعه علمی و عمومی با انجام تحقیقات خود در این زمینه ما را یاری کنند.

مؤسسه انتشاراتی ثارالله با بهره‌گیری از کادری مجرب و کاردان، آثار و کتب مؤلفان و مترجمان محترم را با کمال دقت و امانت، در کوتاهترین زمان ممکن و با کیفیتی مناسب به چاپ می‌رساند تا دانشجویان و مخاطبان دیگر بتوانند به موقع و در اسرع وقت به آن دسترسی پیدا کنند. طبیعی است مسئولیت محتوایی آثار و کتب چاپ شده بر عهده نگارندگان است و مؤسسه انتشاراتی ثارالله پیوسته می‌کوشد تا با دقت و بصیرت آنان در محتوا و به مصداق آیه شریفه «فلینظر الانسان الی طعامه» خوراک فکری سالمی را برای دانش پژوهان فراهم کند.

از صاحب نظران و اصحاب قلم تقاضا دارد هرگونه نقص و یا کمی و کاستی در کتاب را به ناشر یا مؤلف متذکر شوند تا در چاپهای بعدی اصلاح شود.

پیشگفتار

«زبان» آینه روح هر تمدن است و واژگان سفیران صلح و دوستی صاحبان آن زبان بسوی دیگر ملتها هستند. و مترجمان طلایه داران این کاروانند و نقل مفاهیم و معانی هر زبان بر دوش ایشان است و در رسانیدن پیام دوستی ملتها سهمی شایسته دارند. با این بینش، جای هیچ تمایز و ترجیحی در آنچه مترجمان انجام میدهند، نیست؛ چرا که بسته به نوع تخصص و مهارتی که از آن برخوردارند هر کدامشان در پویایی و زایش این حرکت نقل سهمی و وظیفه ای دارند.

در ارتباط با زبانهای زنده دنیا مردم ما را با زبان عربی پیوندی دیگر است، این زبان روح تمدن اسلام است که بر معانی عمیق معارف اسلام دلیل و راهنماست. محققان و عالمان دین شناس سالهای بسیار است که در تفهم و تفهیم معانی بلند شریعت اسلام این زبان را به یاری گرفته‌اند در این میان مترجمان متعهد یاران صدیق ایشان بوده‌اند. بایستی در نگاهمان به زبان عربی دایره شمول آنرا بسی فراختر از پرداختن به مباحث صرفا دینی بدانیم چه اینکه عربی نیز همچون سایر زبانهای زنده دنیا هر آنچه را که در مجموعه یک تمدن می‌گنجد شامل می‌شود، از علوم و فنون مختلف گرفته تا ارتباطات و

اخلاقیات و هنجارها و سیاستها و روابط فرهنگی و اجتماعی و مراودات اقتصادی و غیره که همه جایگاه خاص خود را در این زبان دارند.

اما در کشور ما و در میان طالبان و عالمان صحنه علم، برخی متون زبان عربی مورد غفلت و گاه بی مهری واقع شده است! از آن جمله است متون علمی فنی. اکنون قصد آن نیست که به ریشه یابی علت یا علل چنین غفلتی پرداخته شود و تنها یادآوری بود تا اهل فن را بدانچه ما به آن پرداخته ایم، معطوف داریم. مثلاً اگر قرار شود که در علم سیاست و یا در مقوله ادبیات عرب به جمع آوری واژه ها و تنظیم و ترجمه و تدوین آن بپردازیم تا فرهنگنامه ای تألیف گردد، پژوهنده منابع و مآخذ بسیاری در دسترس دارد که او را یاری میدهد اما آیا در تدوین واژه های علمی و فنی موجود در زبان عربی منابع و مآخذی در درون کشور ما هست که به او مدد رسانند؟

پاسخ روشن است که تنظیم و تألیف چنین واژه هایی به آسانی میسر نیست و نیازمند سالها صرف وقت و تدقیق نظر و تأمل و کندوکاوش است؛ اما در این میان اگر به منابع و مآخذی دست یابیم که صاحبان آنها در تدوین چنین علوم کوشیده باشند، کار به مراتب آسانتر خواهد بود هر چند که گزینش و ترجمه و تنظیم آن نیز کاری بس طاقت فرسا و نیازمند همت و عشق است.

بی گمان در نقل و ترجمه اندیشه ها و علوم مختلفی که در میان ملل گوناگون جهان یافت می شود وجود فرهنگنامه ها امری بسیار ضروری است. همراه با گسترش علوم و فنون و توسعه آراء و

اندیشه‌ها، واژه‌های نوین بر پایه همان علوم و اندیشه‌ها زاییده می‌شوند و اصطلاحات تازه و نو پدید می‌آیند.

روشن است که در کار ترجمه تنها دانستن زبان کافی نیست بلکه مترجم باید افزون بر چیرگی بسر دو زبان، از اصطلاحات، ترکیبات، ریزه کاریهای زبانی، موارد زیبایی شناسی زبان و... نیز آگاهی یابد. متأسفانه یکی از دشواریهای چشمگیر مترجمان عربی به فارسی، آشنا نبودن آنان به زبان مادری و ندانستن معانی دقیق اصطلاحات زبان عربی می‌باشد. از آنجاییکه علوم گوناگون بدلیل گستردگی شان پر از اصطلاحات و تعابیر مختلفند، بدین رو ضروری می‌نمایند که دانشمندان و زبان‌دانان در هر زبان همت کنند و آنچه در زبانهای زنده دنیا از اصطلاحات و تعابیر جدید در علوم مختلف می‌یابند گردآوری کنند تا در دسترس همگان قرار گیرد و مترجمان بتوانند از راه ترجمه درست، به تبادل اندیشه‌ها بپردازند.

همانگونه که پیشتر گذشت کمبود فرهنگ اصطلاحاتی که پاسخگوی دانش پژوهان زبان عربی باشد در زبان ما جلب نظر می‌کند و بناچار دانشجو در جستجوی اصطلاحات به کتابهای گوناگون علمی متوسل می‌شود و راهی بس دشوار می‌پیماید و در بسیار موارد به مقصود نرسیده نومید و سرگردان می‌گردد. در این حال فرهنگ اصطلاحات در حکم قطب نمایی است که می‌تواند مسافران راه دانش را به ساحل مقصود رهنمون باشد.

کشور ما در هیچ روزگاری مانند امروز به فرهنگهای گوناگون

اصطلاحات نیازمند نبوده است. از آنجاییکه حرکت ترجمه در این سالها رونق چشمگیری یافته است و آثار بسیار با ارزشی از زبان عربی به فارسی برگردانده شده، از اینرو نیاز به اثری که مترجمان را یاور باشد و آنها را ارضاء کند احساس می شود.

در سال ۱۳۷۹ با انتشار کتابهای «فرهنگ نوین مطبوعاتی» و «المعجم الصحفی الحنیث» گامی هر چند کوچک در این راه برداشته شد. و نظر به استقبال فراوان دانش پژوهان و استادان، و به همت تلاشهای دوست ارجمند و معلم دلسوخته آقای غلامرضا حقیقی تهیه علوم دیگر در کنار تجربه های گرانبهای که از این کتابها بدست آمده بود، برای استفاده مترجمان و دانش پژوهان و دانشجویان آغاز شد.

فرهنگ حاضر نزدیک به ۱۵۰۰۰ اصطلاح داشته که بمنظور جلوگیری از تکرار، واژه یا واژگان تکراری حذف و معنی جدید در داخل () و برای شرح اصطلاح بهنگام نیاز، توضیح اضافی در داخل { } آورده شده است:

بل { واحد اندازه گیری صدا }

مزد (دستمزد) بر پایه سطر = مزد بر پایه سطر، دستمزد بر پایه سطر

بانک داده (اطلاعاتی) = بانک داده، بانک اطلاعاتی

پنبه باروتی { ماده منفجره }

در پایان امیدواریم چنانچه خوانندگان گرامی در این کتاب

کاستی می بینند بر ما ببخشایند، فالعصمة الله وحده. بنابر این شایسته

استادان و بزرگواران است که ما را در جهت کامل کردن خدمتی که در
پیش گرفته ایم یاری دهند و از رهنمودهای سوبمند و ارزنده خود
برخوردار سازند و از آن یکتای بی همتا نیز پیروزی همگان را
آرزومندیم.

دکتر حسین شمس آبادی

غلامرضا حقیقی

۱۳۸۲